

měla ty vlastnosti, které byly smluveny mezi stranami a aby byla bez podstatných vad. Ale prohlédl-li kupec věc a přijal-li ji, pak nemohl již uplatňovati vad, které se objevily později. Jen zamlčel-li prodávatel vady úmyslně nebo šlo-li o vady, které postihovaly právě podstatnou vlastnost věci, která byla výslovně smluvena, pak musel plniti náhradu prodávatel. Kupec také vracel věc a mohl žádati, aby mu byla cena vrácena. V případě lstného zamlčení některé ze zmíněných vad měl kromě toho nárok na náhradu škody.

Tyto zásady se po recepci zachovaly a uplatnily se i v novějších zákonících. Zvláště při prodejkách věcí určitého druhu (dobytka) zůstalo i moderní právo při některých zásadách, které ještě více zpřísnily předpisy práva římského.

Při otázce nebezpečí zániku nebo zhoršení věci stálo starší právo ve střední Evropě na stanovisku, že toto nebezpečí přechází na kupce nabytím držby věci. Při movitostech přecházelo nebezpečí na kupce tělesnou držbou, při nemovitostech investiturou. Zásada tato, že nebezpečí prodané věci stíhá prodávatele věci až do odevzdání věci, byla zachována i po recepci římského práva a byla přijata do některých moderních kodifikací.

§ 26. Smlouva o dílo a smlouva služební.

Smlouva o dílo a smlouva služební se vyvinula ve střední Evropě dosti brzo, ač v dobách starších byla konána práce nesvobodných nebo práce vlastní. S vývojem řemesel souvisí i vývoj uvedených smluv.

Smlouva o dílo záležela v tom, že podnikateli byla odevzdána látka, aby ji na vlastní zodpovědnost zpracoval, ať konal práci ve svém domě nebo v domě toho, kdo dílo objednal. Mzda byla buď smluvena, nebo byla určena platnými předpisy většinou cechovními. Nebylo rozdílu, zda mzda byla placena najednou nebo v určitých termínech. I při dílech uměleckých opatroval ve středověku látku sám objednatel. Při těchto dílech musel sám umělec pracovati na díle. Někdy tato povinnost zvláště byla ve smlouvách uváděna. Zvláště bylo dbáno ve smlouvách toho, aby dílo nemělo žádných vad. Podnikatel ručil za vady až do doby, kdy odevzdal dílo objednateli, který měl si dílo při přejímání řádně prohlédnouti. V době pozdější bylo

možno vytýkati vady i po určitou dobu, na př. po rok a den, nebo do doby ve smlouvě stanovené. Nezaplatí-li objednatel za dílo, může býti podnikatelem zadrženo. Podnikatel látku, kterou obdržel od objednatele, v jehož vlastnictví zůstala, musel vrátiti.

V novějších právních kodifikacích smlouva o dílo jest opomíjena a není jí věnována zvláštní pozornost. Zákoníky sledují při ní zásady práva římského, konstruují však smlouvu o dílo jinak než právo římské a přiřadují ji ke smlouvám služebním (na př. občanský zákoník rakouský). Některé zákoníky svými předpisy o ručení za vady a o nebezpečí ztráty sledují rovněž starší vývojové zásady.

Smlouva služební souvisí svým vznikem s vývojem poměru osobní závislosti mezi pánem a členem jeho družiny. Nejstarším druhem služební smlouvy jest smlouva čelední, která se uplatnila teprve v době, kdy pozbyla na svém významu práce nesvobodných a polosvobodných. Vznikla zvláště v městech, kde bylo třeba učedníků, pomocníků a dělníků. Mezi mistrem a jeho pracovníky v městech uzavírána pak smlouva učednická, pomocnická nebo dělnická. Smlouva čelední se odlišuje od moderních smluv podobného způsobu tím, že pracující vstupoval touto smlouvou nejen v určitý poměr smluvní, nýbrž stával se i členem rodiny svého zaměstnavatele. Z toho plynulo ovšem, že zaměstnavatel musel dbáti také o osobu čeledínovu a neplniti pouze mzdu. Se zhoršením postavení selského stavu souviselo zhoršení postavení čeledi. Poměry mezi pánem a čeledí byly později upravovány zvláštními čeledními řády, které byly vydávány i na stavovských sněmech.

Při smlouvách učednických, pomocnických a dělnických byly podrobnosti upraveny cechovními řády jednotlivých řemesel. I v nich se jevil poměr osobní závislosti mezi mistrem a pracujícím.

Po recepci římského práva byly v obecném právu na smlouvu služební vztaženy předpisy o *locatio conductio operarum*, při čemž byly pod tato ustanovení zařazeny i práce vyšší, i duševní. Novodobé zákonodárství zařazuje smlouvu služební v typ smluv pracovních. Novější hospodářské poměry, zvláště práce tovární, daly příležitost k vytvoření řady speciálních předpisů, upravujících poměr zaměstnanců k zaměstnavatelům. Předpisy ty jsou obsaženy v řadě speciálních zákonů, podle povahy zaměst-

nání a zaměstnanců. Zaměstnanci usilují v nich o omezení smluvní svobody, snaží se dosáhnouti výhod oproti zaměstnavatelům. Z těchto snah plynou také zákony a předpisy, směřující k ochraně dělnictva. Předpisy ty upravují dobu pracovní, dovolenou dělníků, mzdu, týkají se mladistvých zaměstnanců, dohledu živnostenských inspektorů a p. Ustanovení ta nenáleží jen do práva soukromého, nýbrž do práva správního, trestního a p.

Souhrn těchto předpisů pak jest tvořící se *p r á v o p r a c o v n í* jako zvláštní obor právní.

Novodobé právní poměry vytvořily jako zvláštní druh pracovní smlouvy *s m l o u v u n a k l a d a t e l s k o u*. V této smlouvě přenechává autor nebo jeho právní zástupce, po případě jiná osoba nakladateli dílo literární, umělecké dílo hudební neb výtvarné aneb dílo fotografické, aby je rozmnožil a rozšiřoval na vlastní účet (náklad). Vývoj této smlouvy souvisí s vývojem práva autorského.

§ 27. Zápůjčka a půjčka.

Původně není rozdílu mezi zápůjčkou a půjčkou. Teprve vývojem se obě tyto smlouvy od sebe odlišily. Vývoj nebyl přízniv zápůjčce, protože zvláštními předpisy byla zapovídána zápůjčka úroková. Při půjčce se poskytovaly od strany jedné straně druhé věci do užívání s tím, aby po uplynutí určité lhůty byly vráceny. Zápůjčka záleží v tom, že strana dává straně druhé určité množství zastupitelných věcí do vlastnictví s tím, aby vrátila věci stejného druhu i počtu.

Zápůjčka může býti buď záplatná (úplatná) nebo nezáplatná (bezúplatná). Ve středověku se stavěla proti úrokové zápůjčce církev. Církev zdůrazňovala totiž některá místa písma sv., podle nichž se neměly úroky vybírat, neboť peníze neměly roditi peníze (*nummus non parit nummum*). Nejprve bylo zakázáno církevními předpisy bráti úroky osobám duchovním, pak i osobám světským. Papež Alexander III. hrozil na Lateránském koncilu r. 1179, že vyloučí ty, kteří budou zjevně bráti úroky. Byli to t. zv. *usuarii manifesti*. Řehoř X. zakázal poskytovat těmto osobám církevní pohřeb a odpíral jim způsobilost testamentární. Kliment V. usiloval pak o to, aby všechno